И.Н.Ульянов ячӗллӗ Чӑваш патшалӑх университечӗ - Чӑваш Республикин вӗренӳ, ӑслӑлӑх, культура тӗп центрӗ. Вӑл уçӑлнӑранпа - 47 çул, çак тапхӑрта кунта 100000 специалиста вӗрентсе кӑларнӑ, çав йышран 70000-не яхӑн - куçӑн майпа.

Раççей Федерацийӗн Вӗренӳпе ӑслӑлӑх министерстви çулсерен çӗр-шыври аслӑ шкулсен мониторингне ирттерет. Асӑннӑ заведение виçӗ çул ӗнтӗ эффективлисен списокне кӗртни унӑн сумӗ чакманнине пӗлтерет. Чӑн та, çак тапхӑрта университет ертӳçи улшӑнчӗ. Телее, çакнашкал улшӑну унӑн рейтингне хавшатмарӗ. Кӑçал ректор должноçне йышӑннӑ Андрей Юрьевич Александрова "Хыпар" тӗпелне йыхравларӑмӑр, пире кӑсӑклантаракан ыйтусене хуравлама ыйтрӑмӑр.

- 2013 çулта ЧПУ "Кадрсем - регионсем валли" конкурс çӗнтерӳçи пулса тӑчӗ. Андрей Юрьевич, çакӑ яваплӑха тата ытларах туйма хистет-и?

- Патшалӑх пулӑшӑвне çӗнсе илессишӗн пыракан асӑннӑ конкурсӑн пӗтӗмлетӗвӗ тӑрӑх 14 вуза 2 çул патшалӑх тӗллевлӗ субсиди уйӑрӗ. Унта эпир "Чӑваш Республикинчи машиностроенипе строительство, электротехника предприятийӗсем валли пысӑк квалификациллӗ кадрсем тӗллевлӗ хатӗрлес ӗçе лайӑхлатасси" проектпа хутшӑнтӑмӑр. Чӑваш Енри экономика секторӗпе пирӗн заведени хушшинче чӑнахах та çыхӑнусем çирӗп пулнине тӗслӗхсемпе çирӗплетсе патӑмӑр. Патшалӑх пулӑшӑвне тивӗçни - лӑпланмалли сӑлтав мар. Куçакан укçа-тенкӗпе аслӑ пӗлӳ памалли программӑсене çӗнетмелле, хушма професси пӗлӗвӗ памашкӑн та усӑ курмалла.

Пирӗн тӗллев уçӑмлӑ: çирӗпленнӗ йӑласене университетӑн сыхласа хӑвармалла, çав вӑхӑтрах пӗлӳ парас ӗç рынокӗнче малти позицие йышӑнассишӗн тӑрӑшмалла, вӗренӳ тата интеллект вӑйлӑ центрӗ пулса тӑмалла.

- Эппин, çирӗп никӗс кирлӗ. Университетшӑн вӑл - унӑн вӗрентекенӗсем, ӑслӑлӑх ӗçченӗсем.

- Чӑваш Республикинчи наука чи пысӑк центрӗ шутланать Чӑваш патшалӑх университечӗ. Кунта 1100 профессорпа преподаватель, çав шутра ӑслӑлӑх 140 докторӗ, 569

кандидачӗ. Паянхи кун ӑслӑлӑх-педагогика 23 шкулӗ ӗҫлет кунта, вӗсем хатӗрлекен наука ӗҫӗсемпе Чӑваш Енре ҫеҫ мар, чикӗ леш енче те паллашаҫҫӗ. Диссертаци канашӗсем, аспирантура, интернатура, ординатура хӑйсен тивӗҫӗсене пурнӑҫласа пыраҫҫӗ.

Вӗренӗве татӑлми майпа йӗркелес тӗлӗшпе университет республикӑра пӗлтерӗшлӗ вырӑнта. Ку енӗпе Чӑваш Ен территорийӗнче аслӑ шкулӑн филиалӗсем /Патӑрьелте, Канашра, Улатӑрта/ вырнаҫни витӗмлӗ. Вӗренӳ интеграцийӗ тӗлӗшӗнчен Чӑваш Енре, ҫавӑн пекех Тутарстан, Пушкӑртстан ҫӗрӗсем ҫинче представительствӑсем уҫни паха. Унта вӑтам шкулпа сыв пуллашма хатӗрленекенсем университет "сывлӑшне" хӑнӑхаҫҫӗ - вӗренӳ программин малтанхи тапхӑрӗнче кирлӗ пӗлӗве илме пултараҫҫӗ.

- Хамӑрӑн республика яш-кӗрӗмӗпе хӗрупраҫӗсӗр пуҫне сирӗн пата Раҫҫейӗн тӗрлӗ кӗтесӗнчен, ют ҫӗр-шывсенчен те ҫамрӑксем вӗренме килеҫҫӗ. Ҫакӑ вузӑн пӗтӗмӗшле тӑрӑмне еплерех витӗм кӳрет?

- Аслӑ шкулсен хушшинче вӗсен усӑлӑх мониторингне ирттернӗ чухне ют ҫӗр-шыв студенчӗсем пурри-ҫуккине те шута илеҫҫӗ. Ку енӗпе пирӗн университетӑн опычӗ пысӑк. 1991 ҫултанпах вӗрентӳ ӗҫӗн экспорт рынокне тухнӑ. Паянхи кун тӗлне ЧПУран пурӗ чикӗ леш енчен килнӗ 400 студент професси аслӑ пӗлӗвне илни ҫинчен диплома тивӗҫнӗ. Аякри 30 патшалӑхран, ҫывӑхри 7 ҫӗр-шывран Чӑваш Ене килнӗ вӗсем. Пӗтӗмпе "юттисене" 17 специальноҫпа аслӑ пӗлӳ панӑ тӑван альма-матерта. Юлашки ҫулсенче университетӑн тӗнчери статусӗ пушшех ӳсрӗ. Ҫакна чикӗ леш енчен килекен студентсен йышӗ пысӑклансах пыни ҫирӗплетет. Акӑ 2006-2007 вӗренӳ ҫулӗнче вӗсем 100 ҫын шутланнӑ, 2013-2014-мӗшӗнче "юттисен" йышӗ 400 патнех кармашрӗ. 15 факультетра 20 тӗрлӗ специальноҫа алла илессишӗн ҫине тӑраҫҫӗ вӗсем. Ҫӗр-шывсен географийӗ те сарӑлсах пырать. Акӑ тин вӗҫленнӗ вӗренӳ тапхӑрӗнче кунта Бразили, Черногори студенчӗсем те ӑс пухрӗҫ. Пуринчен те ытларах Туркменистан, Израиль, Ангола, Марокко, Сири, Таджикистан, Конго ҫӗр-шывӗсенчен килеҫҫӗ пирӗн пата. Ытларахӑшӗ техника специальноҫӗсене, медицинӑпа сывлӑх сыхлавне кӑмӑллать. Вӗренӗве эффективлӑ йӗркелес тӗллевпе ют ҫӗр-шыв студенчӗсемпе ӗҫлемелли факультет пур. Кунта хатӗрленӳ уйрӑмӗ никӗсленнӗ, вырӑсла тӗплӗн вӗренме ятарлӑ кафедра уҫнӑ.

Аслӑ шкултан вӗренсе тухнӑ хыҫҫӑн чылайӑшӗ тӑван ҫӗр-шывне таврӑнать, унта квалификаци наци экзаменне ӑнӑҫлӑ тытать те ӗҫе пуҫӑнать. Ҫавна май И.Н.Ульянов ячӗллӗ Чӑваш патшалӑх университечӗ тӗнче шайӗпе тӗпчесен те паха кадрсем хатӗрлет тесе ҫирӗплетме пулать.

- Ĕç рынокĕнче лару-тăру вăхăтпа килĕшӳллĕн улшăнать. Çĕр-шыва кирлĕлĕхне кура пĕлӳ паракан специальноçсен списокне улшăнусем кĕртетĕр-и?

- Паллах. Суту-илӳ палати, ЧР вĕренӳ аслă заведенийĕсен ректорĕсен канашĕ, ЧР професси пуçламăш тата вăтам пĕлӳ паракан учрежденисен директорĕсен канашĕ тата И.Н.Ульянов ячĕллĕ ЧПУ хăйсен хушшинче тăвата енлĕ килĕшӳ алă пуснă. Вăл ĕç рынокĕнче хальхи вăхăтра тата çитес çулсенче кирлĕ пулакан специалистсене палăртма май парать. Улшăнусем экономика отраслĕсен реструктуризацине, çĕнĕ ĕç вырăнĕсем йĕркеленнине, кадрсен йышне упрани-аталантарнине, ĕçлекенсен пахалăхне ӳстернине, ĕç вырăнĕсемпе ĕçлекенсен шайлашăвне кура пулса пыраççĕ.

Палăртса хăвармалла: экономика эффективлă аталанăвĕнче чи кирли - предприятисенче тивĕçлĕ квалификациллĕ ĕçченсем çителĕклĕ пулни. Конкуренцие çирĕппĕн чăтакан продукци хатĕрлесе кăларасси çӳллĕ шайри технологисене тарăннăн пĕлмесен йывăр. Çакна асра тытатпăр специалистсем хатĕрлес ĕçре. Студентсем теори пĕлĕвне практикăра çирĕплетни пĕлтерĕшлĕ. 2013-2014 вĕренӳ çулĕнче пирĕн вĕренекенсем пурĕ 300 ытла предприятипе организацире производство практики е стажировка иртнĕ.

Чăваш патшалăх университечĕ ĕç рынокĕпе тачă çыхăнура. Иртнĕ вĕренӳ çулĕнче кăна республикăри предприяти-организацирен специалистсем, бакалаврсемпе магистрсем кирли çинчен 200 хутчен ыйтса çырнă. Çакна шута илсе университета вĕренме йышăнмалли тĕрĕслев цифрисене çирĕплететпĕр. Урăхла калас тăк - аслă пĕлӳллĕ специалистсене экономика ыйтнине кура хатĕрлетпĕр.

- Паянхи кун абитуриентсенчен ытларахăшĕ çапах та мĕнле специальноçсене вĕренме кăмăл тăвать?

- Чи аслă сарăлнисем - юриспруденци, сиплев ĕçĕ, стоматологи, педиатри, психологи, туризм тата строительство. Техника специальноç
ĕсем те ç
амр
ă
ксене юлашки в

ă
х
ă
тра ытларах ил
ĕ
ртни сав
ă
нтарать
.

- Хальхи вăхăтра вĕренӳ аслă заведенине кĕнĕ чухне Патшалăх пĕрлехи экзаменĕсенчи кăтартусене тĕпчеççĕ. Сирĕн шухăшпа, абитуриент пĕлĕвне тĕрĕс хаклама çителĕклĕ-ши вĕсем?

- ППЭ - Раççейри выпускниксен пĕлӳ пахалăхне хакламалли тĕп мел. Хăш-пĕр условисене шута илес тĕк тест витĕр кăларасси - меллĕ те, усăллă та. Анчах пулас студент хăй суйлакан специальноçа вĕренме еплерех хатĕрленнине тĕрĕслеме-тĕпчеме ППЭ кăна çителĕксĕр. Кашни выпускникăн çитĕнĕвĕсене комплекслă - пур енлĕн - хаклани кирлĕ. Вăл мĕн енĕпе ытларах пултарнине тĕпчесе пĕлмелле.

- Паллах, ăста специалист, бакалавр, магистр хатĕрлесси вĕрентекенсен квалификацийĕпе тӳрремĕнех çыхăннă.

- Университетра профессор-преподаватель йышĕн пĕлĕвне ӳстерессине йĕркелес ĕçе тимлĕ сăнатпăр. 2006 çулта квалификацие пысăклатмалли курссене пĕтернисен тата профессие çĕнĕрен вĕреннисен йышĕ штатри преподавательсен 14 процентчĕпе танлашнă, 2013 çулта вара - 24,8 процентпа. Хăш-пĕри Раççейри е тĕнчери вĕренӳ пĕр-пĕр заведенийĕнче опытне пуянлатать. Таврăннă хыççăн вĕренӳ-меслетлĕх ĕçне çĕнĕлĕх кĕртет. Аслă шкулта çамрăк преподавательсем валли педагогика ăсталăхĕн курсĕсем тӳлевсĕр ирттереççĕ. Акăлчан чĕлхине хăнăхмалли, дистанци вĕрентĕвĕн меслечĕсене ăша хывмалли программăсем те хăйсен аудиторине тупсах пыраççĕ.

- Раççейри, тĕнчери тĕрлĕ учрежденире пирĕн преподавательсем стажировкăра пулни çинчен каларăр. Çакă вĕренӳ заведенийĕсемпе йышăннă ятарлă килĕшӳсем тăрăх пулса пырать-и? Студентсемпе те ылмашăнатăр-и?

- Ăслăлăха аталантарас ĕç "хамăрăн хуранта кăна вĕренипе" нумай мала каяймасть. Пĕр-пĕрин опычĕпе паллашни вара ырă "çимĕç" патне çул хывать. Университетра "Ют патшалăх гражданĕсем ЧПУра наука-техника стажировки иртесси çинчен калакан положени" тата "Вĕрентекенсемпе ăслăлăх ĕçченĕсен академи мобильлĕхĕ çинчен калакан положени" вăйра тăраççĕ. Юлашки 5 çулта кăна вузсен хушшинчи килĕшӳсен картинче студентсем, аспирантсем, преподавательсем пурĕ 300-ĕн академи ылмашăвĕн программисене хутшăннă. Беларуçри, Гомельти, Павлодарти, Ереванри патшалăх университечĕсемпе, сăмахран, ку енĕпе ăнăçлă ĕçлесе пыратпăр. Таджикистан, Китай, Швеци заведенийĕсенче ăслăлăх стажировкисем иртес опыт пуянлансах пырать.

- Харăсах темиçе заведение вĕренме кĕнĕ çамрăксене хăвăр ертсе пыракан вуза суйлама мĕн каласа ӳкĕте кĕртнĕ пулăттăр?

- Чăваш патшалăх университечĕ мал ĕмĕтлĕ, пултаруллă, хастар яшсемпе хĕрсене яланах илĕртнĕ. Хăвăр суйланă специальноçпа пирĕн патăмăрта хальхи вăхăтра юрăхлă паха пĕлӳ илесси пирки ан иккĕленĕр. Пирĕн партнерсен йышĕнче - патшалăх влаçĕн, вырăнти хăй тытăмлăх органĕсем, электротехникăпа машиностроени кластерĕн малта пыракан предприятийĕсем, анлă технологиллĕ клиникăсем, кредит-финанс учрежденийĕсем, IT-технологисене вăя кĕртекен организацисем.

Пирĕн тытăмра - 9 общежити, тĕрлĕ енпе ĕçлекен хальхи йышши спорт комплексĕ, 4 спортзал, Культура керменĕ /900 вырăнлăх/, студентсен санатори-профилакторийĕ. Вузра вĕренме, пултарулăха аталантарма, интереслĕ пурăнма услови çителĕклĕ. Хăйĕн пуласлăхĕ валли анлă çул уçма кăмăл тăвакансене хапăлласах кĕтетпĕр.

Ирина ИВАНОВА. Газета "Хыпар". 2014. 12 июля.